

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ BÜLTENİ

34. CİLT

1985

2. SAYI

ANGLO-AMERİKAN KATALOGLAMA KURALLARI 2'DE YAZARLIK

Dr. Gülbün BAYDUR*

ÖZ

Neden AACR2 kullanılmalı? sorusunu cevaplamak üzere AACR2'nin AACR1'le genel karşılaştırılması yapılmıştır.

Kütüphane kataloglarını doğrudan etkilediği için, AACR2'de yazarlıkla ilgili (Kısım II) yeni ve değiştirilen kurallar tartışılmış, uygulamada karşılaşılabilecek farklar örneklenmiştir.

ABSTRACT

AACR1 and its Turkish translation are commonly used by the Turkish libraries. While this study aims to compare the question of authorship in AACR2 (Part II) and AACR1, it also gives a brief account of Part I of AACR2 known as «Description». In order to help the users of AACR2 in Turkey, various examples of the new rules are indicated.

Anglo - Amerikan Kataloglama Kuralları (Anglo - American Cataloguing Rules, AACR veya AA)'nın ikinci basımı (AA2), 1978 yılında yayınlanmış (1); 1981 yılı başında uygulamaya geçilmiştir.

Uluslararası standart tanımlamanın her tür yayın için yeterince geliştirilmiş olması ve Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 1967 (AA1)'deki pek çok kuralda yapılması gereken değişiklikler bu kuralların yenilenmesini gerektirmiştir (2). Bibliyografik denetimin, 1950'lerde gelişmeye başla-

(* Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü öğretim elemanı.

yan bilgisayar teknolojisinin en son olanaklarıyla kullanılabilirdiği belli başlı alanlardan biri olması, kuşkusuz kuralları geliştirmeyi zorlamıştır. Nitekim 1974 yılında AA1'in iki bölümü tamamiyle değiştirilerek ayrıbasım halinde yayınlanmıştır (3).

Yeni kurallar için başlangıçta AA1'in uzun yıllar (1967-1980) uygulanmasından gelen alışkanlıklar, AA2'nin AA1'in yenilenmiş bir basımı mı olduğu, yoksa tamamiyle yeni bir kataloglama kuralı mı olduğu tartışmasına sebep olmuştur (4). Bu yaklaşımların hangisi kabul edilirse edilsin halen dünya üzerinde pek çok kütüphanenin AA2'ye geçtiği bilinmektedir.

AA'nın ikinci basımında, AACRI'deki kurallar değiştirilmiş, yenilenmiş, kullanılmaktan vazgeçilmiş ya da bir kısmı olduğu gibi bırakılmıştır.

AACR2 genel düzeniyle AACR1'den çok farklıdır (5): İlk basımında ayrı ayrı yayınlanan Amerikan ve İngiliz metinleri yeni basımda tek metinde toplanmıştır. Metin dilinde (İngilizce) de birliğe gidilmiştir. AA2 uluslararası kullanımı sağlamak üzere hazırlanmış bir kataloglama kuralıdır. İngiliz dili dışındaki dillerde daha anlaşılır ve kolay çeviri yapılabilir olması için, kullanılan dil ve cümle yapıları daha öz ve kısa tutulmuştur.

Anglo-Amerikan kullanan kütüphanelerin koşullarına uygun katalog kayıtları hazırlayabilmeleri için, çok sayıda seçenekli (options, alternatifler) kural getirilmiştir. Bunların bir kısmı genel kapsamlı olup, kütüphanelerin AA kurallarıyla genel politikalarını yönlendirmelerini sağlayacaktır. Pek çok seçenek ise ayrıntıda tek tek kurallarla ilgilidir.

AA2'de örneklerin sayısı azaltılmıştır. Çünkü bunlar kuralları aydınlatmak amacıyla kullanılmıştır (6).

Metin, tanımlama (description), başlık seçimi ve biçimi (yazarlık) (headings, uniform titles, and references) olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

TANIMLAMA (BÖLÜM 1-13)

Tanımlama ile ilgili kurallar International Standard Bibliographic Description' (ISBD (G))'ye dayandırılmıştır (7). Bu uluslararası standart, bibliyografik tanımlamada belirli bir kayıt düzeni getirmektedir. Ayrıca ISBD (G)'de önceden adlandırılan noktalama işaretleri kayıtların bilgisayar ortamına aktarılmasında gereklidir. Ancak elle yürütülen geleneksel kataloglamada bunların kullanılması, ileride bilgisayarla okunabilir kayıtların üretilmesinde de çabukluk getirmektedir. Bibliyografik tanımlamada uluslararası standartların kullanılması, Evrensel Bibliyografik Denetimi (Universal Bibliographic Control, UBC) gerçekleştirme açısından önemlidir (8). AA2'nin yayınlanmasından çok önce pek çok ülkenin ulusal bibliyografya-

larında ISBD'ı kullandıkları bilinmektedir (9). Şüphesiz, bu ülkeler için hiç değilse tanımlamada AA2'ye geçmek son derece kolay olacaktır.

AA2'de tanımlama ile ilgili değişiklikleri, bu basımın editörlüğünü de yapmış olan Michael Gormen «The Anglo-American Cataloguing Rules, Second Edition» adlı makalesinde ayrıntılı biçimde ele almaktadır (10). AA2' de tanımlama ile ilgili kurallar, numaralamada akılda kalıcı özellik taşımaktadır : Numaralama, ISBD'deki bildirim alanlarının numaralarına dayandırılmıştır : 1 Eser adı ve sorumluluk alanı, 2 Basım alanı, 4 Yayın, dağıtım, vb. alanı, gibi. Bu numaralar, genel kurallarda olduğu gibi, her tür materyal için de aynıyla tekrarlanmıştır. Örneğin, 1.2 Basım alanı için genel kurallar, 2.2 Kitap, broşür ve basılı sayfalar için basım alanı, 11.2 Mikroformlarda basım alanı ile ilgili kuralları belirlemektedir.

İlk kısımdaki kurallarda, her tür materyalin tanımlanmasında tek biçim kayıtların oluşturulması amaçlanmıştır (0.23). Bunun için genel tanımlama (Bölüm 1), ayrı türdeki materyallere (Bölüm 2 - 13) de uygulanabilmektedir.

Yeni kurallarda tanımlama ile ilgili ayrıntıdaki belli başlı farkları şöyle gruplamak mümkündür : Farklı kütüphanelerin, bibliyografik tanımlamadaki farklı beklentilerini karşılayabilecek tanımlamalar üç düzeyde belirlenmiştir. Bunlar, kısa kayıtlar, orta düzeydekiler ve son derece ayrıntılı biçimde tutulabilen kayıtlardır (1.0D).

1. DÜZEY Kısa atom bilgisi. — 5. bs. — Başbakanlık Atom Enerjisi Komisyonu, 1977. — 211 s. — Bibliyografya : s. 211. — ISBN 0-330-02304-7.
2. DÜZEY Kısa atom bilgisi [Metin] : teknisyenler için — Atoms : for technicians / Bekir S. Alkan. — 5. bs. — Ankara : Başbakanlık Atom Enerjisi Komisyonu, 1977. — 211 s. : res. : 21 cm. — (Başbakanlık Atom Enerjisi Komisyonu Yayınları; No. 20). — Bibliyografya : s. 211. — ISBN 0-330-02304-7.

Bu örneklerle de gözlendiği gibi kütüphaneler kayıtlarını hizmet verdikleri okuyucu gruplarına göre, uluslararası standartlardan da uzaklaşmadan, istedikleri ayrıntıda tutabilmektedirler.

AA2'de bibliyografik tanımlamada, AA1'deki alanlar aşağı yukarı aynıyla kalmıştır. Genel Materyal Belirteci (General Material Designation, GMD) diyebileceğimiz, materyalin türünü belirten kayıtlar ilk defa kullanılmıştır. Bu belirteç eseradından hemen sonra, AA2'de listelenen sözcükler arasından seçilecek kaydedilir. Örneğin,

Eminönü İlçesi [Harita]. — Ölçek 1 : 200 000 gibi.
GMB, kullanımı isteğe bırakılmıştır (1.1C). Bu kayıt katalog kullanıcısının

benzer kayıtlar arasından farklı yayın türünü belirleyebilmesi bakımından önemlidir.

Eski kurallardaki yayın (Basan-yayan) alanı AACR2'de daha ayrıntılı biçimde ele alınmıştır : Dağıtımının önem kazanması, vb.

Dizi (seri) bildirim kayıt düzeni olarak değiştirilmiş; gövdede ilk bildirim alanındaki sıra izlenmiştir : Önce dizinin adı/varsayımluluk bildirim yerleştirilir.

Tanımlamada üçüncü olan ('material' type of publication), kartografik materyal ve süreli yayınlar için ayrılmıştır. Diğer alanlara konulamayacak, ama bu yayınlar için farklı önemi olan bilgiler bu kayıtlarda toplanabilmektedir. Örneğin, haritanın ölçeği, vb.

YAZARLIK (BÖLÜM 21-28)

B A Ş L I K S E Ç İ M İ : Kataloglama kurallarında yazarlık, başlık seçimi ve biçimi ile ilgilidir. Bibliyografik kayıtlarda başlık, yazar (şahıs veya tüzel kuruluş) veya eser adı olabilmektedir (11). AA1'i kullanan kütüphaneler için temel giriş ögesinin (temel giriş başlığı) ne olacağı önemlidir. Nitekim yazarlıkla ilgili tüm kurallarda temel ve ek giriş başlıklarının seçimi yaptırılmaktadır.

T e m e l B a ş l ı k : AA2'nin önsözünden öğrendiğimize göre (12) yazarlıkla ilgili kurallarda Paris Prensipleri (CCP) (13) esas alınmıştır. Yeni kurallarla 'temel başlık' kavramı giderek önemini yitirmiş bulunmaktadır. Tüm girişler temel giriştir, anlayışı hakimdir (0.51). Böyle bir değişiklikte şüphesiz günümüzde bibliyografik bilginin depolanması ve bilgiye erişimde bilgisayar teknolojisinin beraberinde getirdiği çok yönlü erişim olanakları etkili olmuştur. Ancak, bilindiği gibi elle hazırlanan kayıtlarda da amaç, farklı bilgilerle gelen kullanıcıları aranan aynı kaynağa, farklı başlıklarla ulaştırmaktır . Bu nedenle, katalog hangi yolla hazırlanırsa hazırlansın, bibliyografik kayıtların temel ve ek başlıklar olarak seçilmesi bilgiye erişim açısından, bu kayıtların birine diğerlerinden daha fazla değer kazandırmamalıdır. Günümüzde temel başlığın önemi konusunda daha da ileri gidilerek temel giriş kavramının gelecekte tamamen ortadan kalkacağı ileri sürülmektedir (14).

Bununla beraber AA2'deki bazı kurallarda temel ve ek başlıkların ne olabileceği verilmiştir (Bölüm 21). Kurallarda «... ya temel başlık, ... ya ek başlık hazırlayınız», şeklinde verilen direktif, «... ya başlık hazırlayınız» anlamını taşımaktadır. M. Gorman, AA2'deki bu uygulamaya, «belirli koşullarda adının temel veya ek kayıt (başlık) olup olmadığına dikkat etmeksizin hangi kayıtların hazırlanacağını belirlemek» olduğu açıklamalarını getirmektedir (15).

Katalog başlıklarını temel ve ek başlık olarak gruplamama eğilimi, sınıflama (shel-list oluşturulurken yazar numaralarında), tek girişten oluşan listelerde (bibliyografyalar, vb.) ve anlatımdaki, vb. sorunları akla getirmektedir.

Diğer yandan, temel girişin önemini kaybetmesi, eserlerin farklı basımları arasındaki kayıtlarla oluşturulması gerekli bağlantıyı da düşündürmektedir.

T ü z e l K u r u l u Ő : AA1'de tüzeli kuruluşun da şahıs gibi yazar olabileceği kabul edilmiştir. Nitekim 1 numaralı kuralın dipnotunda şahıs ve tüzeli kuruluş yazarlığından ne anlaşıldığı tanımlanmıştır. Ancak bu genel tanım, uygulamada çok çeşitli sorunlar yaratabilmektedir. AA2'de ise şahıs yazarlığı (21.1A) ve tüzeli kuruluş yazarlığı (21.1B) ayrı ayrı kurallara bağlanmış; böylece hangi durumlarda tüzeli yazarlık sorumluluğunun verilebileceği sınırlandırılmıştır. Aşağıya aktarılanların (21.1B) dışında tüzeli kuruluş, yazar niteliği taşımamaktadır :

- a) Tüzeli kuruluşün yönetsel yapısı, iç politikası, kuralları ve/veya işlemleri, mali yönü, personeli, kaynakları (örneğin, kataloglar, envanterler, üyelik rehberleri, gibi),
- b) Aşağıdaki türlerde yasal ve devlete bağlı çalışmalar :
 - yasalar (21.31)
 - yürütmenin yasa gücündeki kararları
 - yönetim tüzükleri (21.32)
 - antlaşmalar, vb. (21.35)
 - mahkeme kararları (21.36)
- c) Tüzeli kuruluşün toplu görüşünü içeren yayımlar (örneğin, komisyon, komite raporları, vb.; iç politikaları üzerine yapılan resmi duyurular, vb.)
- d) Bir konferanstaki toplu etkinliklerin raporları, (konuşma metinleri (proceedings), verilen bildirimler, vb., bir araştırma, buluş, vb. sonuçları veya bir etkinlik (sergi, fuar, festival, vb.) gibi tüzeli kuruluşün kapsamına giren (21.1B1) ve bunlardan yayın üzerinde belirleyici bir adı olanlar,
- e) Bir seslendirme grubunun toplu etkinlikleriyle ...Oluşturulan filmler, ses ve video kayıtları» (16).

Bu kurallarla AA1'de tüzeli kuruluş için geniş kapsamlı tutulan yazarlık kavramı burada daraltılmış olmaktadır. Tüzeli kuruluş temel başlık sayısı azaltılırken eseradi temel girişi artırılmıştır (17).

Yukarıda aktarılan genel kurallara rağmen, AACR2'de bazı durumlar-

da şahıs yazarlığı tüzel kuruluş yazarlığına dönüştürülmüştür : 21.4D1 kuralındaki gibi :

Türkiye Cumhuriyeti. Başbakan.

Başbakan Bülent Ulusu'nun meclis

konuşmaları : 1 Ocak 1993-6 Kasım 1993. gibi

E d i t ö r : AA2'de editörlük tek başına kurala bağlanmıştır (21.7). Bu sorumluluk yazarlık kapsamının içine alınmamış gibi görülmektedir. Editör yönetiminde oluşturulan eserlere, AA1'in (4) aksine bazı koşullar aranmadan (21.1C (2)) eser adı altında giriş hazırlanmaktadır. Böyle bir yaklaşım, uygulamada başlık seçiminde AA1'e göre çok daha pratiklik getirmiştir. Yayındaki koşullara bağlı olan editörün temel veya ek başlık olarak yorumlanabilme sorunu da ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bununla beraber derleyen editörden ayrılmış, bibliyografya hazırlayan (derleyen) kişi yazarlığında tanımlanmıştır (21.1A1).

E s e r a d ı : Bu kurallarda, eser adı temel başlığına doğru bir eğilim izlenmektedir. Yukarıda özellikle tüzel kuruluş ve editörlükle ilgili olarak sıralanan kurallarla eser adı temel girişinin sayısı artmıştır.

B a ş l ı k S e ç i m i n d e B ü t ü n l ü k : AACR2'de başlık seçimi ile ilgili kurallar da tanımlamadaki gibi kitap ve diğer türdeki yayınlarla bir bütünlük içinde ele alınmıştır (Bölüm 21). Bu bölümdeki genel kuralara dayanılarak her tür kütüphane malzemesi için başlık seçimi yapılabilmektedir. Bu özellik, AA1 ve 2 arasındaki temel farklardan birisidir. Bilindiği gibi AA1'deki eğilim, kitabın kütüphane dermelerinin ana malzemesi olarak kabul edilmesi şeklindedir. Bunun için kitap ve kitap dışı materyallerin başlıkları başlı başına farklı kurallara bağlanmıştır.

S ü r e l i y a y ı n l a r : AA2'deki bütünlük süreli yayınların kataloglanması ile örneklenmektedir. M. Gorman'ın «süreli yayın yayın biçimi olarak farklıdır. Bu yayınların bibliyografik kayıtlarda diğerlerinden farkı yoktur» (18), şeklinde özetlediği görüşten hareketle süreli yayınlar için AA2'de özel bir kural oluşturulmamıştır. Süreli yayınların tanımlamalarındaki düzeninde olduğu gibi başlıkları da monograflarla bütünlük içindedir. Tanımlamada monografardan farklı olarak, süreli yayının rakam ve/veya alfabetik, kronolojik veya benzer kayıt alanı (ISBD'de üçüncü alan) gövdede basım alanından sonra yerleştirilmiştir. Örneklersek :

Journal of informatics. — Vol. 1, no. 1 (April 1977) —

London : School of Library, Archives, and Information Studies. University College London, in association with the Aslib Co-ordinate Indexing Group, 1977-

c. : 30 cm.

veya

3 aylık

ISSN 0121—1367.

veya

ODTÜ Mühendislik Fakültesi.

Yüksek lisans ve tez çalışmaları özetleri. —

c. 1 (Ocak 1972)— — Ankara : CDTÜ Mühendislik
Fakültesi, 1972—

c. : 21 cm.

Sürelî yayınlar, a) yaygın yazarlık özelliği taşıdığı, b) AA2'de tüzel kuruluş yazarlığı sınırlı tutulduğu için yeni kurallarla birlikte bu tür yayınların kayıtlarının başlığı çoğunlukla eser adına çıkarılmaktadır.

AACR2'de süreli yayın ve monograf başlıklarının bütünlük içinde seçilebilmesi, 'yarı süreli yayın' denilebilecek (monograf serileri, yıllıklar, vb.) türdeki yayınların yorumlanmasında da pratik çözüm getirmektedir. Kütüphanelerin kiminde süreli yayın, kimindeyse monograf gibi işlem görebilen bu yayınlar, hangi grup altında adlandırılırlarsa adlandırılınsınlar kayıtları benzer başlıklar altında toplanmış olmaktadır.

Bununla beraber AA2'de sanat eserleri (21.16-21.17) ve müzik eserlerinin (21.22) başlık seçimi, bu tür yayınların beraberlerinde getirdikleri problemlerden dolayı ayrıntılı kurallara bağlanmıştır.

Yazarlığı karma karakterli eserler: İki veya daha fazla kişinin veya tüzel kuruluşun farklı sorumluluk taşıdığı eserler, AA1'de «karma karakterli yazarlık» (mixed authorship) AA2'de ise «Karma karakterli sorumluluk» (mixed responsibility) olarak adlandırılmıştır. Bu tür yazarlık özelliği taşıyan eserler, AA1'de ilk bölümde, AA2'de ise 21. bölümdeki kurallarda ele alınmıştır. Bu iki kural arasında da bazı farklar gözlenebilmektedir (19).

Bağlantılı eserler: Yeni kurallarda bir başka esere bağlantısı olan bu tür eserler, bağımsız eser gibi kabul edilmiştir (21.29). Bu tür eserin başlık seçimi genel kurallara (Bölüm 21) göre yapıldıktan sonra bağlantılı olduğu eser için uygun ek giriş (yazar-eser adı veya eser adı) hazırlanmaktadır. Böylece ek kayıtlarla bağlantı kurulmuş, erişim sağlanmış olmaktadır.

Ek girişler: Ek girişler, AA2'de eski kurallardaki gibi başlık seçimiyle ilgili bölümde (21.29-21.30), toplu biçimde ele alınmıştır. AA2'de AA1'e göre ek giriş sayısı arttırılmıştır (20). Örneğin, yazarı bilinmeyen, belirsiz olan veya adsız kuruluşlarca yazılan eserler (21.5B) için AA1'de (2B) gönderme hazırlattırılırken, burada ek giriş çıkarttırılmaktadır.

Yasal yayınlar: AA2'de (dini yayınlardaki gibi) yasal yayınların başlıklarının seçiminde AA1'e göre farklı olan yaklaşımlar gözlenmektedir (21.31-21.36) (21). AA1'de bu tür yayınların başlık seçimi ile ilgili kurallarda (Bölüm 1), diğer kurallardan farklı olarak hazırlanması istenen başlıkların biçimi de verilmektedir. Başlık düzenlemelerinde alt başlıklar, önceden tanımlanmış biçimlerde (tekbiçim) aktarılmak zorundadır. Örneğin, Glasgow. Tüzükler, kararlar vb.

AA2 bölüm 21'de yasal yayınların başlık seçimleri yapılabilmektedir. Başlık biçimleri ise ayrı bir bölüm halinde, tekbiçim eseradları (Bölüm 25) arasında düzenlenmiştir. Yeni kurallarda tekbiçim ad düzenlemelerinin sayıları azaltılmıştır. Yasal dermeler (25.15) dışında eldeki esere göre tekbiçim ad kaydetmek yerine yasanın yaygın (tanınmış) adı kaydedilmektedir: Tek yönetim birimini yöneten belli yasalar (tek bir yasal düzenleme veya bir konuda hazırlanmış düzenlemeler), tüzükler, antlaşmalar, anayasalar, vb. bunların kendi adları tekbiçim ad yerine kullanılarak çözümlenmektedir. Yasanın tanındığı adı başlıktaki yönetimin adından sonra, eseradından önce gelecek biçimde yerleştirilmektedir. Bunları örneklersek :

Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı.

[Yasalar, vb.]

Millî Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu ve...

Türkiye Cumhuriyeti.

[Ceza Kanunu]

Türk Ceza Kanunu./...

Maarif Vekaleti.

[Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği (1959)]

Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği, 1959 / T. C. Maarif Vekaleti. — Ankara : Maarif Vekaleti, 1959.

Türkiye Cumhuriyeti.

[Anayasa (1961)]

T. C. Anayasa

Norveç.

[Grundlov]

Hükümetlerarası antlaşmalarla ilgili yasal yayınların başlık seçiminde tercih sırası değiştirilmiştir : İki veya üç ülke arasındaki antlaşmaların başlığı çoğunlukla ev sahibi ülke yerine (AA1), İngiliz alfabesinde önce gelen ülkeye çıkarılmaktadır (21.35A1).

BAŞLIK BİÇİMLERİ :

Şahıs yazarlığı: Editör M. Gorman'dan öğrendiğimize göre (22), AACR2'nin şahıs yazarlığında «Names of Persons» in (23) bir ölçüde dikkate alındığı bilinmektedir.

AA2 (Bölüm 22)'de temel ve ek girişlerde şahıs olan başlıkların biçimleri ile ilgili kurallar yer almaktadır (AA1 Bölüm 2). AA2'de yazar başlığının düzenlenmesinde, yazarın kendi dilindeki eserlerinde yaygın biçimde kullandığı ad esas alınmaktadır. Eserlerinde yaygın olarak belli bir adla tanınmayan bir kimse AA2'de tercih sırasına göre, 1) eserlerinde daha sık yer alan adı, 2) müracaat eserlerinde genel olarak tanındığı adı veya 3) en son adıyla kaydedilir. AA1'de bu sıra tersine çevrilmiştir. AA2'nin uygulanmasıyla doğacak bazı özel yenilikleri şöyle sıralayabiliriz : Takma adlı (22.26) yazarlar için yazarın eserinde kullandığı adı esas alınmaktadır. Burada bir yazarın bütün başlıklarını asıl veya takma adı altında biraraya toplamak yerine, aynı katalogdaki kayıtların ayrı yerlerde yer alması sözkonusudur. Şüphesiz yeni kurallardaki çözümlemede de bilgisayarlarla okunabilen kataloglamanın olanakları ağırlık taşımaktadır.

Yazarın eser üzerinde baş harfleriyle verilen adı başlık olarak alınabilmektedir. AA2'de yazar adına eklemeler, ancak aynı adlı yazarları birbirinden ayırmak gerektiğinde yapılmaktadır. Bu eklemeler, adın düzeni bozulmadan, parantez içinde aktarılmaktadır. AA1'de düzenleme ise tamamlanan öğelerle yapılabilmektedir (43).

AA1 Doolittle, Hilda
Raventy, Henry George, 1925-1906.

AA2 H. D. (Hilda Doolittle)
Raverty, H. G. (Henry George), 1825-1906. gibi.

Soyluluk sanı taşıyan yazarlar, bu sanılarını ancak eserlerinde kullanılıyorsa başlığa yerleştirilmektedir.

Evli kadınların eserleri için başlık düzenlemesiyle ilgili ayrı bir kural geliştirilmemiştir. Evli kadınların eserlerinde kullandıkları adları (son adları) başlık olarak kabul edilmektedir.

Tüzel kuruluşlar: AACR2'de tüzel kuruluşlarla ilgili başlık düzenlemeleri coğrafik (yer) adlar (Bölüm 23) ve tüzel kuruluş başlıkları (Bölüm 24) olarak iki ayrı bölümde toplanmıştır. Bölüm 24 de genel olarak tüzel kuruluş adları kuruluşun kullandığı şekliyle, olduğu gibi alınmaktadır. Örneğin,

AAOR1 American Federation of Labor and Congress of
Industrial Organization.

AAOR2 AFL—CIO

Bir üst kuruluşa (24.13) veya devlete (24.18) bağlı alt birimleri formüle eden kurallar ise daha ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Tüzel kuruluş adlarının düzenlenmesinde ayrıntıda bazı değişiklikler gözlenmektedir : Tüzel kuruluş adlarına yapılan eklemeler parantez içinde kaydedilmektedir. AA1'de ise parantezle birlikte virgül de kullanılmıştır.

Konferans, kongre, toplantı, vb. tüzel kuruluş başlıklarının düzeninde toplantı adından sonra parantez içinde toplantının sayısı, tarihi ve yer adının kaydedilmesi şeklinde bir sıralama zorunludur.

AA1 Türkiye Halk Oyunları Festivali, 2., Ankara, 1978

AA2 Uluslararası Pamuk ve Pamuk Sanayii Sempozyumları (3. : 1972 : İzmir)

Tekbiçim eserleri : AA2'de tekbiçim eserlerinin biçimi için ayrılan bölümde, tüm kütüphane malzemesi için tekbiçim eserlerini içeren genel kurallarla başlanıp yazmalar, yasal yayınlar, din ve müzik eserleri gibi özel kurallara inilerek tekbiçim eserleri düzenlenmektedir (Bölüm 25).

Yöneltilmeler : Bölüm 26 ise yöneltilmelerle ilgili kuralları vermektedir. Yöneltilme türlerine göre başlıklar ve kayıt biçimleri belirlenmiştir. AA2'de değiştirilen kurallara bağlı olarak bu bölümde de gerekli düzenlemelere gidilmiştir.

SONUÇ

AA2, AA1'in 1967'de yayınından on bir yıl sonra hazırlanabilmiş; Ocak 1961 den itibaren de kullanılmaya başlanmıştır. Uzun çalışmalar sonunda oluşturulabilmiş bir kataloglama kuralıdır. Yukarıda özetlediğimiz gibi AACR2 kataloglamada tanımlama, başlık seçimi ve biçimini belirlemek üzere geliştirilmiş, ayrıntılı kurallar listesidir.

Ülkemizdeki kütüphanelerin pek çoğunun kataloglarındaki kayıtları, Anglo - Amerikan'a dayanılarak oluşturulmaktadır. Türkiye'de kütüphanelerde Anglo - American 1967 (büyük ölçüde «North American Text»), «Kataloglama Kuralları, KK» adıyla AA1'den bir ölçüde de uyarlanarak Türkçeleştirilen kuralların (24) kullanıldığını biliyoruz. AA2'nin kullanımı ise sınırlıdır.

Türkiye'de AA2'nin yaygın biçimde uygulanamaması, şüphesiz dil sorunundan kaynaklanmaktadır. KK'nın AACR1'in özgün yazı dilinin karmaşıklığından gelen anlatım zorluğuna rağmen, Türkçe verilen kurallar doğal olarak uygulayıcı bulmaktadır. Ancak, Anglo - Amerikan kullanan kütüphanelerimizin yeni kurallara geçmesi kaçınılmazdır. Çünkü pek çok kütüphanenin kayıtları basılı kataloglara dayanmaktadır. Az sayıda da olsa, hazır ka-

talog fişi satın alan veya yayın sırasında kataloglama verilerini (Cataloging-in-Publication) kullanan kütüphanelerimiz vardır. Bu tür uygulamalar içinde olan kütüphane, AA2 kullanımına geçmişlerdir. Yukarıdan beri adlandırılan değişikliklerden dolayı, Anglo-Amerikan'a yeni geçecek kütüphanelerin doğrudan AA2'yi kullanmaları gerekir. Bu yönde ilk adım, Millî Kütüphane tarafından atılmıştır. Tarafımızdan yürütülen kurslarda (31.1.1985-11.2.1985) personel, AACR2 konusunda bilgilendirilmiş bulunmaktadır.

AA2'nin Türkçe çevirisi yapılmadığı sürece sanıyoruz, eldeki KK üzerinde yenilik ve değişiklikleri not ederek, dil sorunu pratik ölçüde çözümlenebilir. Nitekim, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nde Anglo-Amerikan eğitimi bu yönde yürütülmektedir.

AA1'le AA2 karşılaştırıldığında bibliyografik tanımlama, bu iki sistem arasında genelde en az değişikliğe uğramış alan olarak görülmektedir. Bununla beraber monograflarla diğer tür materyalin tanımlamasının birleştirilmiş kurallar altında toplanmış olması önemlidir. Bundan böyle AA2 kullanan kütüphanelerin kataloglarında, süreli yayın, görsel-ışitsel materyal, vb.'nin bibliyografik künyeleri, monograf tanımıyla aynı düzende olmaktadır. Kayıtlardaki bu birlik, özellikle katalog kullanıcıları okuyucular için son derece değerlidir.

AA1 son derece ayrıntılı kurallarıyla araştırma kütüphaneleri dışında uygulamaya elverişli görülmediği halde yeni kurallar, istenilen düzeyde kısaltılabilen kayıtlarla küçük bir kütüphanede de kullanılabilir. Halk kütüphaneleri, gibi. Böylece AA'nin kullanım alanı daha da yaygınlaşmış olacaktır.

İki ayrı AA arasında kütüphane kataloglarını etkileyecek temel farklar, yazarlıkla ilgilidir. Başlık seçimi ve biçimi ile ilgili kurallarda büyük ölçüde yenilik vardır : Editör yönetiminde oluşturulan eserlerde, editör yazar kapsamının dışında bırakılmıştır. Tüzel kuruluş başlığı sınırlı tutulmuştur, vb.

AA2'de başlık düzenlemesinde kişi veya tüzel kuruluş adları, eserleri üzerinde kullandıkları biçimleriyle alınmaktadır. Bu aynı başlıkların aynı biçimler altında bir araya toplanması yerine, katalog kayıtlarında aynı adı taşıyan başlıkların farklı biçimlendirilmesiyle (dağıtılmış) sonuçlanmaktadır. Bir başka deyişle, başlık seçimindeki gibi başlıkların biçimlendirilmesinde de katalogcunun yapmak zorunda olduğu araştırmalar en aza indirilmiştir.

Kataloglamada uluslararası kullanılabilirliği olan kurallara bağlı kalan uygulamalar, ulusal düzeyde de kayıtlarda standart yaratacağı için önemlidir. Kaldı ki, AA2 kütüphane kataloglarıyla birlikte, bibliyografyaların düzenlenmesi için de geliştirilmiş bir kuraldır. Bununla okuyucu, bibliyograf-

yalarda bulunduğu kayıtların benzerini, kütüphane kataloglarında da elde etme imkânına kavuşmuştur. Bibliyografik kayıtlarda sağlanacak birlik, ulusal düzeyde kütüphanecilik hizmetlerinin gelişmesi için önemli ve değerlidir.

DİPNOTLAR :

- 1 — **Anglo-American Cataloguing Rules**. 2nd edition prepared by The American Library Association, The British Library, The Canadian Committee on Cataloguing, The Library Association, The Library of Congress. Edited by Michael Gorman and Paul W. Winkler (London, The Library Association, 1978).
Aynı metin, aynı zamanda Chicago, American Library Association; Ottawa, Canadian Library Association tarafından da yayınlanmıştır.
AACR2'nin gelişimi için bkz :
Carol R. Kelm, «The Historical Development of the Second Edition of Anglo-American Cataloguing Rules», **Library Resources and Technical Services** 22 (Winter 1978) : 22-23.
- 2 — **Anglo-American Cataloguing Rules**, prepared by The American Library Association, The Library of Congress, The Library Association and The Canadian Library Association. North American Text (Chicago, American Library Association, 1967)
- 3 — D. Whitney Coe. «A Cataloger's Guide to AACR Chapter 6, Separately Published Monographs, 1974», **Library Resources and Technical Services** 19 (Spring 1975) : 101-121 : B. R. Tucker, «A New Version of Anglo-American Rules», **Library Resources and Technical Services** 19 (Summer 1975) : 260-267.
- 4 — International Conference on AACR2 (1979 : Florida State University) **The Making of a Code. The Issue Underlying AACR2** (Chicago, American Library Association, 1980); Gülbün Baydur, «AA1 ve AA2» Ulusal Enformasyon Çalışma Grubu'nun 27.9.1983 tarihli toplantısına sunulan metin.
- 5 — AACR2, y. a. g. e. ss. v1-v11.
- 6 — AACR2'deki belli başlı kuralları yorunalayan örnekler için bkz : Eric J Fex, **Examples Illustrating AACR2** (London, The Library Association, 1980)
- 7 — **ISBD (G) : General International Standard Bibliographic Description**. Annotated Text Prepared by The Working Group on The General International Standard Bibliographic Description Set Up by The IFLA Committee on Cataloguing (London, IFLA International Office for UBC, 1977)
- 8 — Dorothy Anderson, **Universal Bibliographic Control, A Long Term Policy, A Plan for Action** (München, Verlag Dokumentation, 1974) s. 29; Gülbün Baydur, «Evrensel Bibliyografik Denetim ve Türkiye Bibliyografyası» (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1982) ss. 28-62.

- 9 — Marcelle Beaudiquez, **Bibliographical Services Throughout the World, 1970-1974** (Paris, Unesco, 1977) ss. 53-419.
- 10 — Michael Gorman, «The Anglo-American Cataloguing Rules, Second Edition», **Library Resources and Technical Services** 22 (Summer 1978) : 212-218.
- 11 — Ellen J. Gredley, «Authorship, Corporate Entry and Mixed responsibility in AACR2», **Catalogue and Index** 67 (Summer 1980) : 1-3.
- 12 — AACR 2, y. a. g. e. s. xi.
- 13 — International Conference on Cataloguing Principles (1961 : Paris). **Statement of Principles, Annotated Edition With Commentary and Examples** by Eva Verona, Assisted by Franz Katlwasser, P. R. Lewis, Roger Pierrot (London, IFLA Committee on Cataloguing, 1971)
- 14 — Bohdan S. Wynar With the Assistance of Arlene Taylor and Jeanne Osborn, **Introduction to Cataloging and Classification, 6th Edition** (Littleton, Colo., Libraries Unlimited, 1980) s. 41.
- 15 — Gorman, y. a. g. e. s. 218.
- 16 — AACR2, y. a. g. e. s. 285.
- 17 — Ake I. Koel, «The Corporate Complex (ncluding Choice and Form of Entry)», International Conference on AACR2 (1979 : Florida State University), **The Making of A Code...** (Chicago, American Library Association, 1980) ss. 172-174. Bu bildiride Yale Üniversitesi Kütüphanesi'nin katalogunda yapılan AA1 ve 2 sınamalarının sonuçları verilmektedir.
- 18 — Gorman, y. a. g. e. s. 219.
- 19 — Gorman, y.. a. g. e. s. 220.
- 20 — Wesley Simonton, «An Introduction to AACR2», **Library Resources and and Technical Services** 23 (Summer 1979) : 328.
- 21 — a. g. e. s. 329.
- 22 — Gorman, y. a. g. e. s. 210.
- 23 — IFLA Committee on Cataloguing. **Names of Persons, 3rd Edition** (London, IFLA International Office for UBC, 1977)
- 24 — **Kataloglama Kuralları. Anglo-american Cataloguing Rules, North American Text Adlı Eserin Türkçe Örnekler Yaparak Basımını Hazırlayanlar** : Necmettin Sefercioğlu, Başkan, Bengü (Uçok) Çapar ve Aynur Er-tunç (Ankara, TÜRDOK, 1980).